

ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม ลำพูน

AN ANALYTICAL STUDY OF VALUE AND IMPORTANCE OF SALAKYOM TOWARDS LAMPHUN'S SOCIO – CULTURAL COMMUNITY

นายไพรินทร์ ณ วันนา*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาวิเคราะห์ และตีความข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม และศึกษาตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า สลากภัตในสมัยพุทธกาลมีความเป็นมาจากการอนุญาตภัตทั้ง ๗ ของพระพุทธเจ้า หนึ่งในนั้นคือสลากภัต และเรื่องราวของนางยักษิณีที่มีเวรต่อนางกุมาริกาจนกลายเป็นที่มาของการถวายทานสลากภัตในสมัยพุทธกาล สลากภัตได้พัฒนาการมาเป็นลำดับและเข้าสู่ประเทศไทยตามการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ในภาคเหนือนี้มีประเพณีสลากภัตที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะที่จังหวัดลำพูน คือ สลากย้อม สลากย้อมในอดีต เป็นการถวายทานของหญิงสาวที่มีความพร้อมในการออกเรือนแต่งงาน เป็นกุศโลบายหนึ่งในการให้ผู้หญิงได้รู้จักเก็บออมทรัพย์สินเงินทอง ประหยัดมัธยัสถ์ และรู้จักการทำบุญสุนทาน ความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมวัฒนธรรม ลำพูน ปรากฏในเรื่องของการพัฒนามนุษย์ ที่สลากย้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและมีกิจกรรมปรากฏอยู่ในวิถีของสลากย้อม การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ปรากฏในด้านการช่วยเหลือทางสังคมที่ชุมชนเป็นผู้ช่วยเหลือวัด และชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันจากวัดอันเป็นผลมาจากการทำสลากย้อม ด้านสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ปรากฏในแง่ของการสร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงและเป็นการให้เกิดริตสตรีเพศในการมอบบทบาทผู้นำในการทำสลากย้อม การสร้างความเสมอภาคและสิทธิเท่าเทียมกันในสลากภัตทานของพระสงฆ์ ด้านความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ปรากฏในด้านภูมิปัญญาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การประยุกต์ใช้สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำต้นสลากย้อม และการใช้ไม้ วัสดุธรรมชาติในการทำสลากย้อม รวมถึงการประดับตกแต่งให้สวยงาม ด้านการสร้างอัตลักษณ์ ปรากฏในเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของสลากย้อมที่คนจังหวัดลำพูนมุ่งหวังที่จะเป็นเจ้าของร่วมกัน และด้านการลดช่องว่างทางการพัฒนา ปรากฏในเรื่องของการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ คือระบบเศรษฐกิจชุมชน

คำสำคัญ : คุณค่าและความสำคัญ, สลากย้อม , สังคมและวัฒนธรรม

* หลักรัฐประศาสนศาสตร์ดุสิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The research entitled “An Analytical Study of Value and Importance of Salakyom Towards Lamphun’s Socio – Cultural Community” consists of three objectives: 1) to study the background of Salākabhatta and the essence of Buddha-dhamma appearing in the Salākabhatta, 2) to explore the background and development of Salakyom Tradition in Lamphun Province and 3) to analyze the value and importance of the Salakyom towards Lamphun’s Socio – Cultural Community. This is conducted by the qualitative research method. Analytical studying and interpreting the data of field research was particularly functioned. Analysis, interpretation and synthesis from the significant related resources were also done. The results of the study showed:-

The Salākabhatta (ticket-food) in the Buddha’s lifetime is one of seven Bhattas(food) approved by the Buddha. The story of a giantess taking revenge a woman became the beginning of the Salākabhatta Offering since then. It had been developed continuously and was introduced into Thailand by propagation of Buddhism. At present, it can be said that in the north it was called as Tan Kuay Salak, in the central region as Salaka Phat, in the south as Ching Pret, and in the Northeast as Boon Khao Sak. There are some important Buddha-dhammas appearing in the Salākabhatta-dāna (ticket-food or supplies) offering. They are Saddhā, Dāna, Sīla, Kataññū, Samaggī and the use of property. It is remarkably noted that the Salakyom tradition, a part of the Salākabhatta Offering ceremony in the north, especially in the Lamphun province is amazingly conducted. In the past, the Salakyom tradition was considered as offering alms of the girls who are ready for their marriage. This is an important stratagem to make a save and to recognize making a merit. At present, the Salakyom ceremony was jointly conducted by Buddhist monasteries and Community. The organizers of the Salakyom is commonly done at Wat Phradhatuharibhunchai Varamahāvihāra, Mueang District, Lamphun Province at first, and then various monasteries of Lamphun can be arranged. The Salakyom was considerably found at Rim Ping, Pratu Pa, Nong Chang Kuen and U-mong Sub-district.

Last, the value and importance of Salakyom towards Lamphun’s Socio – Cultural Community has appeared on the subjects of **human development**; a cultural

learning and Buddha-dhamma being contained therein, **protection and social welfare**; social supporting by community helping on activities of monasteries, **human rights and social justice**; creating social equality between women and men, and honoring women in their role as leaders to formalize the function, **environmental sustainability**; the application of environmental conditions in a community for the Salakyom ceremony, the use by doing and decorating natural materials being included, **the identity**; defining a common identity for shared ownership of Lamphun's Socio – Cultural community, and **the gap narrowing of development**; focusing on the system of economic community arising from the hiring process of the function, which the people in the community have contributed to help each other. This stimulates and promotes the economic community to survive laudably.

Keywords : Value and Importance, Salakyom, Socio – Cultural Community

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาณาจักรล้านนา หรือเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ในปัจจุบันดินแดนล้านนาหมายถึงดินแดน ๘ จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ศูนย์กลางสำคัญของดินแดนล้านนาคือเมืองเชียงใหม่ (สร้อยศรี อ่องสกุล, ๒๕๕๗) ประเพณีอารยธรรมล้านนาและเรื่องราวตำนานนับเป็นสิ่งที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันโดยตรง โดยประเพณีอารยธรรมคือ สิ่งที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา อาจแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ขนบประเพณี หมายถึง ประเพณีที่สังคมร่วมกันกำหนดขึ้นว่าจะปฏิบัติให้เป็นแบบแผนเช่นใด เมื่อใด ที่ไหน และอย่างไร และอีกลักษณะหนึ่ง คือ จารีตประเพณี คือ ประเพณีที่สังคมถือว่า ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนหรือดื้อไม่กระทำตามจะเป็นความผิดที่รุนแรง ทั้งนี้มักเกี่ยวข้องกับศีลธรรม บทบัญญัติ หรือกฎหมาย ที่สังคมให้ความเชื่อถือ ดังปรากฏเป็นความผิดในลักษณะต่างๆ เช่น ผิดผี ผิดรีตหรือผิดฮีต ผิดคลอง หรือผิดกอง เป็นต้น

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วของสังคม และวัฒนธรรมในปัจจุบัน ทำให้ประเพณีหลายอย่างเริ่มเปลี่ยนแปลง ประเพณีหนึ่งคือประเพณีสงกรานต์ ที่คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่มุ่งแต่กิจกรรมการเล่นสาดน้ำที่สนุกสนานมากกว่าการทำบุญตามความเชื่อดั้งเดิม รวมทั้งประเพณีรดน้ำดำหัวพระสงฆ์เถระ ผู้สูงอายุ ที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชนและครอบครัวก็มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย (นิรันดร์ ภักดี, ๒๕๕๖) และอีกประเพณีที่สำคัญประเพณีหนึ่งที่มีการรื้อฟื้นขึ้นมาเพื่อการอนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลัง คือ ประเพณีสลากภัต

สลากภัต เป็นรูปแบบของการถวายทานอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต่าง ๆ มากมาย คัมภีร์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ได้กล่าวถึงลักษณะของความ

เชื่อที่เป็นจุดเริ่มต้นและพัฒนาการของสลากภัตว่า มีมูลเหตุมาจากความเชื่อของมนุษย์ในยุคสมัย พุทธกาลที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

สำหรับในประเทศไทย ประเพณีสลากได้ปรับประยุกต์มาจากประเพณีสารทด้วยการรับเอาอิทธิพลของลัทธิฮินดู นำมาผสมกับความเชื่อพื้นฐานดั้งเดิมคือ “ลัทธิเชื่อผีกลาง” และผนวกเข้ากับคติทางด้านพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะการสอนให้รู้บุญคุณคนและรู้จักทำตอบแทนบุญคุณคน อันถือเป็นคุณสมบัติของคนดี ได้หลอมหลวมกันเข้าเป็น คติไทย ปรากฏเป็นแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน (ประพันธ์ กุลวินิจฉัย, ๒๕๕๕) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในล้านนา ประเพณีนี้ เรียกว่า ประเพณีถวายทานสลากภัต หรือ “ตานก๋วยสลาก” เป็นบุญประเพณีของชาวไทยภาคเหนือหรือล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดลำพูน จะมีการจัดประเพณีนี้ทั้งจังหวัด โดยจะเริ่มที่วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เป็นลำดับแรกก่อน ประเพณีการถวายทานสลากภัต หรือเรียกตามภาษาพื้นถิ่นว่า “การทำบุญทานก๋วยสลาก” เป็นประเพณีประจำปีที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยจะเริ่มต้นให้มีการจัดประเพณีดังกล่าวขึ้นที่วัดพระธาตุหริภุญชัยเป็นแห่งแรก เนื่องจากเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก โดยกำหนดเอาวันเดือน ๑๒ เหนือเพ็ญหลังจากนั้นแล้วหัววัดอื่น ๆ ในจังหวัดลำพูนจึงจะทยอยจัดต่อเนื่องกันไป

จังหวัดลำพูนนอกจากจะมีประเพณีสงฆ์น้ำพระบรมธาตุ ของวัดพระธาตุหริภุญชัย ที่เป็นประเพณีที่ได้ยึดถือและปฏิบัติกันมาอย่างช้านานแล้ว ยังมีประเพณีการถวายทานสลากย้อม อีกประเพณีหนึ่ง ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดลำพูน และเป็นสลากย้อม ที่ได้ชื่อว่ามีแห่งเดียวในประเทศไทย และหนึ่งเดียวในโลก ที่มีประเพณีการถวายสลากย้อม ที่มีลักษณะเด่น และเป็นเอกลักษณ์แบบนี้ เพราะเป็นงานวัฒนธรรมประเพณีที่อยู่คู่กับสังคมของจังหวัดลำพูนมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน งานประเพณีสลากย้อม เป็นงานประเพณีสำคัญของชุมชน ที่มีความผูกพันกับพุทธศาสนาหลักพุทธธรรม การอาศัยอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและญาติพี่น้องชาวบ้านชุมชนอื่น ๆ

การศึกษาวิจัยนี้ มุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม ลำพูน เพื่อหาคำตอบจากการศึกษาประวัติความเป็นมา หลักพุทธธรรม และพัฒนาการของสลากย้อม องค์ประกอบ และกิจกรรมต่าง ๆ ของงานสลากย้อม ที่มีผลต่อสังคมและวัฒนธรรม ลำพูน โดยการวิเคราะห์ให้ได้คำตอบในเชิงคุณค่าของงานสลากย้อมในสังคมวัฒนธรรมจังหวัดลำพูน อันจะทำให้สังคม และชุมชนท้องถิ่นได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของงานประเพณีสลากย้อมในสังคมและวัฒนธรรมชุมชน ลำพูน เป็นการบันทึกข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้จากการจัดงานประเพณีสลากย้อม ช่วยสืบสาน และสืบทอดพระพุทธศาสนา และธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของลำพูนให้คงอยู่สืบไปรวมทั้งเป็นการสร้างความเท่าเทียมกัน เกิดเป็นรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สามารถนำไปพัฒนาใช้ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของสลากภัตและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณี สลากภัต

๒.๒ เพื่อศึกษาความเป็นมาและพัฒนาการของงานประเพณีสลากย้อม ลำพูน

๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมและ วัฒนธรรม ลำพูน

๓. ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในแนวทาง ของวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) เน้นการศึกษาวเคราะห์ และตีความข้อมูลจากการวิจัย ภาคสนาม และศึกษาตีความ วิเคราะห์ และสังเคราะห์โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องจาก เอกสาร คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา หนังสือเอกสารทางวิชาการตำรา วรรณกรรม รวมถึงวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งขอบเขตในการศึกษา ดังนี้

๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหา สำหรับการศึกษาวเคราะห์ที่เกี่ยวกับประเพณีสลากย้อม คือ ประวัติความเป็นมาของสลากย้อม ความหมายของสลากย้อม ความสำคัญของงานสลากย้อม อุดมคติความเชื่อทางศาสนา หลักพุทธ ธรรมที่มีต่องานสลากย้อม ภูมิปัญญา รูปแบบการจัดงานสลากย้อม คุณค่า และความสำคัญ ของ งานสลากย้อมที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนามนุษย์ การคุ้มครอง สวัสดิการ การดำรงความยุติธรรม การสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางสังคม การสร้างอัตลักษณ์ และ การลดช่องว่างทางสังคม บริบทที่เกี่ยวข้อง วิถีชีวิต ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี และวัฒนธรรม ชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดลำพูน

๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ อรรถกถา และ เอกสารที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ เอกสารตำนาน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อในล้านนา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับ สลาก และสลากย้อม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดลำพูน

๓.๓ ขอบเขตด้านบุคคลข้อมูล (Key Informant) ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ กำหนดศึกษาข้อมูลจากบุคคล ข้อมูลในวัดและชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดของประเพณีสลากย้อม และแหล่งพื้นที่ที่สลากย้อมกำลังแผ่ขยายไป ประกอบด้วย พระสงฆ์ผู้ทรงภูมิปัญญา นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม อนุรักษ์ประเพณีสลากย้อมในจังหวัดลำพูน จำนวน ๒๕ รูป/คน

๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ตำบลริมปิง ตำบลประตู่ป่า ตำบลหนองช้างคืน ตำบลลูมืองค์ และตำบลเหมืองง่า อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางสังคมวัฒนธรรม คือ ศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ภาษา วิถีชีวิต เป็นต้น

๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดช่วงเวลาในการศึกษาภาคสนามจากงานสลาภย้อม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙

๔. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของสลาภย้อมที่มีต่อสังคม วัฒนธรรม ลำพูน กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการศึกษาวิเคราะห์ และตีความข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามเป็นหลัก ศึกษาข้อมูลจาก พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ จากเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ประกอบการตีความ และวิเคราะห์ การนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Description Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๔.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการศึกษาวิจัยภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการบันทึกภาพต่าง ๆ เพื่อการวิเคราะห์ โดยการศึกษาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งจากนักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษา มานุษยวิทยา และสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นำมาทบทวน วิเคราะห์ ตีความและสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารตำนาน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อในล้านนา โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดลำพูน

๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๔.๒.๑ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

ข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Data) โดยศึกษารวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ และศึกษารวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสลาภย้อม

ข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยศึกษาอรรถกถา และเอกสารที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ เอกสารตำนาน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความเชื่อในล้านนา รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ และศึกษาข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ

๔.๒.๒ การวิจัยภาคสนาม (Fieldwork) โดยการเข้าร่วมกิจกรรมของทางวัดที่มีการจัดงานสลาภย้อม ตั้งแต่ก่อนการจัดงาน ระหว่างจัดงาน และหลังการจัดงาน ส่วนในช่วงเวลาอื่น ๆ ผู้วิจัยสามารถลงพื้นที่สัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ เกี่ยวกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และรายละเอียดขององค์ประกอบของงานสลาภย้อม รวมทั้งพิธีกรรม และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการ ดังนี้ ก) การสัมภาษณ์ ในการจัดเก็บข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมี

โครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ข) การสังเกต ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม กล่าวคือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ค) การบันทึกภาพ ผู้วิจัยได้บันทึกภาพที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย การจัดทำข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนามแล้วนำมาสรุป วิเคราะห์ และตีความร่วมกันกับข้อมูลภาคสนาม การตรวจสอบข้อมูล โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) และทำการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Techniques)

๔.๓ การวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปตีความ และวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม และข้อมูลเอกสารจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๕.๑ ได้รับทราบประวัติความเป็นมาของสลากภัตและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสลากภัต

๕.๒ ได้รับทราบความเป็นมาและพัฒนาการของงานประเพณีสลากภัต ลำพูน

๕.๓ ได้องค์ความรู้จากวิเคราะห์คุณค่าและความสำคัญของสลากภัตที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม ลำพูน

๖. ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าและความสำคัญของสลากภัตที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม ลำพูน” มีผลการวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

๖.๑ ความเป็นมาของสลากภัตและหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในประเพณีสลากภัต

สลากภัตในพระพุทธศาสนามีมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่ถือว่าเป็นประเพณีปฏิบัติ แต่เป็นเพียงธรรมเนียมนิยมที่ยึดถือเป็นข้อปฏิบัติอย่างหนึ่งของภิกษุ โดยมีเหตุการณ์ทางสังคมเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ จึงทำให้การถวายทานสลากภัตในพระพุทธศาสนา ก่อกำเนิดขึ้นมา ประวัติความเป็นมาของสลากภัตในสมัยพุทธกาล เป็นการถวายทานสลากภัตที่เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคมในสมัยนั้น ด้วยความที่ครั้งหนึ่งเกิดทุพภิกขภัยข้าวยากหมากแพง ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากภัยธรรมชาติดังกล่าว ประชาชนจึงไม่สามารถที่จะถวายทานสังฆทานได้ จึงมีแนวคิดที่จะถวายทานเท่าที่ตนมีอยู่เท่านั้น แต่เมื่อจะถวายทานเช่นนั้นก็จะไม่เป็นการเพียงพอต่อความต้องการของภิกษุที่มีจำนวนมาก ประชาชนจึงพากันเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อขอรับคำแนะนำ พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้พระสงฆ์รับภัตได้ ๗ อย่าง ในจำนวนภัตทั้ง ๗ อย่างนั้น สลากภัตจัดอยู่ในอันดับที่ ๔ ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ภัตทั้ง ๗ อย่าง มีปรากฏในพระวินัยปิฎก เล่มที่ ๗ จุลวรรคภาค ๒ เป็นชื่อของทานและเป็นพุทธาณุญาต (วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๒๕/๑๕๔) ภัตทั้ง ๗ อย่าง ที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้กับพระสงฆ์ ประกอบด้วย ๑. สังฆภัต หมายถึง

อาหารที่นำมาถวายสงฆ์ ๒. อุทเทศภัต หมายถึง อาหารอุทิศสงฆ์ ๓. นิมันตนภัต หมายถึง อาหารที่เขากวายเป็นที่นิมนต์ ๔. สลากภัต หมายถึง อาหารถวายตามสลาก ๕. ปักชิกภัต หมายถึงอาหารที่เขากวายเป็นปักข์ละครั้ง คือ สิบห้าวันครั้งหนึ่ง ๖. อุโปสถิกภัต หมายถึง อาหารที่เขากวายเป็นวันอุโบสถ ๗. ปาฏิปติกภัต หมายถึง อาหารที่ถวายในวันที่พระภิกษุมีความยากลำบาก

เหตุการณ์หนึ่งที่ได้ถือว่าเป็นจุดกำเนิดของสลากภัตเช่นกันคือ เหตุการณ์ของนางยักษ์ฉินีที่มีเวรต่อนางกุมาริกาผู้หนึ่ง ปรากฏในอรรถกถา ขุททกนิกายธรรมบทว่า (ขุ.ธ.อ. (ไทย) ๔๐/๕๐-๕๗) ได้มีนางกุมาริกาผู้หนึ่งได้มีเวรต่อนางยักษ์ฉินีผู้หนึ่งหลายชาติแล้ว และได้ถูกนางยักษ์ฉินีไล่ติดตามจะมาทำร้ายลูกของนาง นางเห็นจวนตัวจึงได้วิ่งเข้าไปขอความช่วยเหลือจากพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงหยุดการจองเวรของนางทั้งสองไว้ด้วยคำสอนว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” แล้วทรงให้นางทั้งสองเห็นผิดชอบชั่วดี นางยักษ์ฉินีจึงขอรับศีล ๕ จากพระพุทธองค์ จากนั้นนางก็ได้ร้องไห้ว่าต่อจากนี้ไปนางไม่สามารถหาอาหารได้แล้ว เพราะไม่สามารถฆ่าสัตว์ตัดชีวิตได้ด้วยเพราะรักษาศีลเสียแล้ว นางกุมาริกาจึงรับอาสาพานางยักษ์ฉินีไปอยู่ด้วย นางได้รับอุปการคุณมากมายนักจึงได้ตอบแทนบุญคุณด้วยการเป็นผู้พยากรณ์บอกกล่าวเรื่อง ลมฟ้าอากาศ คือ บอกให้นางกุมาริกาท่านาในที่ตอนในปีฝนมาก ทำนาในที่ลุ่มในเวลาฝนแล้ง นางกุมาริกาได้ปฏิบัติตามทำให้ฐานะร่ำรวยขึ้น คนทั้งหลายมีความสงสัยจึงมาถามหาสาเหตุ นางจึงบอกว่า นางยักษ์ฉินีเป็นผู้บอกกล่าวให้ คนทั้งหลายจึงพากันไปหานางยักษ์ฉินีขอให้พยากรณ์ให้ตนบ้าง คนทั้งหลายได้รับอุปการะจากนางยักษ์ฉินีจนมีฐานะร่ำรวยไปตาม ๆ กัน ด้วยความสำนึกในบุญคุณ จึงพากันนำเอาเครื่องอุปโภคบริโภคอาหารการกินเครื่องใช้สิ่งveyเป็นอัน มาก นางจึงนำมาทำเป็นสลากภัต โดยให้พระสงฆ์กระทำการจับตามเบอร์ด้วยหลักของอุปโลกนกรรม คือ ของที่ถวายมีทั้งของมีราคามาก ราคาน้อย พระสงฆ์องค์ใดได้ของมีค่าน้อยก็อย่าเสียใจ ให้ถือว่าเป็นโชคของตนดีหรือไม่ดี การถวายแบบจับสลากของนางยักษ์ฉินีนี้นับเป็นครั้งแรกแห่งประเพณีทำบุญสลากภัต หรือทานสลากในสมัยพุทธกาล

๖.๒ ความเป็นมาและพัฒนาการของงานประเพณีสลากย้อมลำพูน

ประเพณีทานสลากย้อม เป็นประเพณีสำคัญของชาวยองในจังหวัดลำพูนบริเวณลุ่มแม่น้ำปิงด้านตะวันตกมีองลำพูน ได้แก่ ตำบลริมปิง ประตูป่า หนองช้างค้ำ และอุโมงค์ ที่สืบทอดมาแต่โบราณกาล สลากย้อมนี้ผู้ถวายทานมักเป็นหญิงสาวโสทรบริสุทธ์ กล่าวคือ หญิงสาวจะต้องเก็บหอมรอมริบเงินทองไว้ ตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วัยสาวเป็นเวลาแรมปี เมื่อได้เงินทองมากพอสมควรและเป็นสาวเต็มตัวแล้ว ในคราวที่ตำบลที่อาศัยอยู่มีการทานสลาก หญิงสาวจะต้องเตรียมสลากย้อมไว้ทำบุญด้วย หญิงสาวผู้ใดที่ยังไม่ได้ทานสลากย้อมก็ยังไม่ควรแต่งงานมีครอบครัว ต่อเมื่อทานสลากย้อมแล้ว จึงจะมีครอบครัวได้ ชีวิตการครองเรือนก็จะมีความสุขความเจริญ พัฒนาการของสลากภัตในจังหวัดลำพูน จากอดีตถึงปัจจุบันนับได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมาก ทั้งในเรื่องของพิธีกรรม รูปแบบการจัดงาน และกระบวนการมีส่วนร่วม พัฒนาการของสลากภัตในอดีตมีพัฒนาการที่ค่อยเป็นค่อยไป ไม่ได้โดดเด่นเหมือนอย่างปัจจุบัน เพราะประเพณีก็คือประเพณี เป็นสิ่งที่คนศรัทธาและนับถือ ได้ยึดถือปฏิบัติสืบกันมาตั้งแต่อดีต สลากภัตของจังหวัดลำพูนมีความ

คล้ายคลึงกันกับสลากภัตทั่วไปในภาคเหนือ เพียงแต่มีความแตกต่างกันในเรื่องรูปแบบการจัดงาน ประเภทของสลากภัตที่หลากหลาย ในอดีตนั้น สลากภัตในจังหวัดลำพูนเป็นการถวายทานสลากภัตที่เรียกว่า ตานสลากเทวดา เป็นการถวายทานสลากภัตภายในชุมชน ไม่มีระบบหัววัดเข้ามาเกี่ยวข้อง การทำบุญก็จะมีเพียงพระสงฆ์ สามเณรภายในวัดเท่านั้นที่รับไทยทานสลากภัต รูปแบบการจัดงานก็มีความเรียบง่ายและไม่มีขั้นตอนยุ่งยากมากมาย การช่วยเหลือของชุมชน ญาติพี่น้องก็เป็นการช่วยเหลือกันในเรื่องของการจัดเตรียมสถานที่ การจับจองสถานที่ การตระเตรียมเครื่องไทยทานสลากภัต ไม่ปรากฏมีการเลี้ยงฉลองหรืองานสังสรรค์ใดๆ เกิดขึ้น เป็นเพียงการทำอาหารเพื่อเลี้ยงผู้ที่มาช่วยงานเท่านั้น ปัจจุบัน รูปแบบสลากภัตของจังหวัดลำพูนมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก มีการใช้ระบบหัววัดเข้ามา มีระบบเครื่องญาติ เพื่อนฝูง และการเลี้ยงสังสรรค์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะระบบหัววัดที่ได้รับความนิยมมาจนปัจจุบัน จุดเริ่มต้นของการนำระบบหัววัดเข้ามาใช้ในงานสลากภัตนั้นคือวัดพระธาตุหริภุญชัย เมืองลำพูน ที่ริเริ่มมีการนิมนต์หัววัดต่างๆ ที่อยู่ใกล้เคียงในอำเภอเมืองเป็นหลัก ต่อมาจึงได้ขยายไปสู่อำเภออื่นๆ ในจังหวัดลำพูน จนครบทุกอำเภอในปัจจุบัน และยังมี การนิมนต์หัววัดที่อยู่ในจังหวัดใกล้เคียงมารับไทยทานสลากภัตด้วย

พัฒนาการสำคัญของสลากภัตในจังหวัดลำพูนคือ การนำสลากย้อมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการถวายทานสลากภัต ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว สลากภัตได้มีการถวายทานอยู่แล้วในชุมชนลุ่มน้ำปิงด้านตะวันตกเมืองลำพูน เพียงแต่จะเริ่มห่างหายไปบ้างบางช่วงเวลา ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๗ ได้มีการริเริ่มรื้อฟื้นสลากย้อมขึ้นมาโดยการนำขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน ได้นำเอาสลากย้อมเข้ามาจัดในงานสลากภัตของวัดพระธาตุหริภุญชัย ต่อมาได้รับความนิยมมากขึ้นเรื่อยๆ จากชุมชนลุ่มน้ำปิงด้านตะวันตกเมืองลำพูน มีการนำเอาสลากย้อมไปจัดในพื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น และจัดเป็นประจำปีที่หมุนเวียนกันไปตามวัดต่างๆ ของแต่ละตำบลจนครบทุกวัด มีการนิมนต์หัววัดที่อยู่ในตำบลใกล้เคียงได้เข้าร่วมทำบุญรับไทยทานสลากภัตด้วย

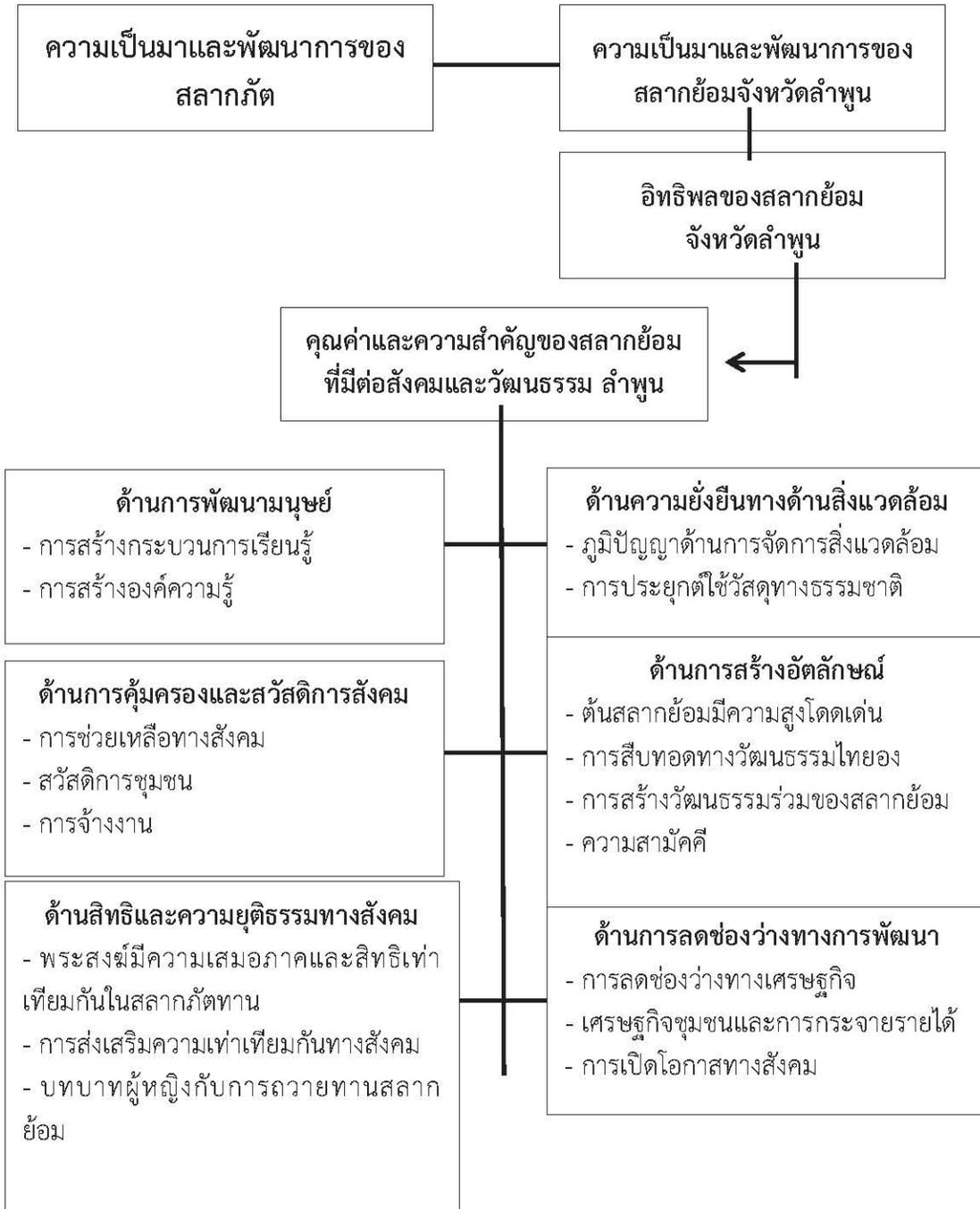
๖.๓ คุณค่า และความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมวัฒนธรรม ลำพูน

สลากย้อม เป็นกระบวนการหนึ่งในการสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน สังคมเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมเองได้เป็นตัวหล่อเลี้ยงสังคมที่สำคัญประการหนึ่งให้สามารถดำรงอยู่ได้ **การพัฒนามนุษย์** สลากย้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ทรงคุณค่าของจังหวัดลำพูน ด้วยความหลากหลายของสลากย้อมจึงทำให้ปรากฏคุณค่าและความสำคัญในด้านการพัฒนาบุษย์ด้วยการสร้างการเรียนรู้ผ่านวัฒนธรรมสลากย้อม ในอดีต การถวายทานสลากย้อมจะเป็นบทบาทของหญิงสาวที่จะต้องทำ การเรียนรู้เกิดขึ้นด้วยกุศโลบายให้หญิงสาวที่จะถวายทานสลากย้อมได้รู้จักการเก็บหอมรอมริบการประหยัดมัธยัสถ์ รู้จักงานฝีมือ เป็นต้น **การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม** สลากย้อม เป็นกระบวนการทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อจังหวัดลำพูน ด้วยความที่สลากย้อมเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดลำพูน เป็นแหล่งศึกษาภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหนึ่งที่สามารถจับต้องได้ กระบวนการของสลากย้อมมีการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน การคุ้มครองและสวัสดิการสังคมในกระบวนการของสลากย้อม

นั้นปรากฏในด้านการช่วยเหลือทางสังคม โดยเฉพาะวัดที่มีการรับจ้างทำสลากย้อมจะได้รับสวัสดิการต่างๆ ที่คนในชุมชนร่วมใจกันมอบให้ การจ้างงานสลากย้อมนั้นมีการจ้างงานโดยคนภายนอกชุมชนที่มีความประสงค์จะถวายทานสลากย้อม เมื่อมีการจ้างคนในชุมชนทำก็จะเกิดการจ้างงานขึ้น โดยคนในชุมชนจะเป็นผู้ที่ช่วยกันทำงาน เงินรายได้หลังหักค่าใช้จ่ายจะเอามาต่อยอดเป็นกองทุนเพื่อทำบุญกับวัด เพื่อเป็นกองทุนในการบูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอาราม **ด้านสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม** สลากย้อม เป็นกระบวนการที่สามารถให้คำตอบได้เป็นอย่างดีในการส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางสังคม จากประเด็นของความเชื่อในเรื่องของการถวายทานสลากย้อมที่เป็นเรื่องของหญิงสาวที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถวายทานสลากย้อมให้ได้สักครั้งหนึ่งในชีวิตด้วยความที่ผู้หญิงในสมัยก่อนนั้นจะถูกห้ามในเรื่องเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ในด้านความเชื่อทางศาสนามากมาย เช่น ห้ามขึ้นอุโบสถ ห้ามเข้าลานพระเจดีย์ เป็นต้น ทำให้ความเท่าเทียมกันทางสังคมระหว่างผู้หญิงและผู้ชายนั้นมีไม่เท่ากัน แต่สลากย้อมกลับเป็นกลไกหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงได้มีสิทธิเท่าเทียมกันกับผู้ชาย ด้วยความเชื่อที่ว่าผู้หญิงที่มีอายุ ๒๐ ปี จะต้องได้ถวายทานสลากย้อมเท่ากับว่าการที่ผู้ชายได้บวชเมื่ออายุ ๒๐ ปีบริบูรณ์เช่นกัน ประการสำคัญคือ การให้เกียรติสตรีเพศกระบวนการของสลากย้อมนั้นเป็นการเปิดโอกาสให้สตรีเพศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการทำสลากย้อม ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นผู้ลงมือทำเองทั้งหมด แต่ผู้หญิงจะต้องเป็นฝ่ายจัดเตรียม เก็บรวบรวม ประสานงาน ขอความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง คนในชุมชน กระบวนการต่างๆ เหล่านี้เป็นบทบาทของผู้หญิงสาวที่จะถวายทานสลากย้อม **ด้านความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม** กระบวนการของสลากย้อม มีกรรมวิธีในการจัดทำที่หลากหลายขั้นตอน กระบวนการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมคือ การใช้ไม้ไผ่ สลากย้อมมีการใช้ไม้ไผ่มาจัดทำเป็นส่วนประกอบสำคัญนับตั้งแต่ส่วนฐาน ลำต้น และไม้เสียว สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนประกอบสำคัญของสลากย้อมทั้งสิ้น การประดับตกแต่งต่างๆ มีการประยุกต์ใช้สิ่งที่เป็นวัสดุธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ ใบตอง สามารถนำมาประดิษฐ์เป็นเครื่องประดับตกแต่งสลากย้อมได้อย่างสวยงาม อีกทั้งยังมีการแฝงคตินิยมของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นเครื่องประกอบการถวายทานด้วยภูมิปัญญาที่สื่อให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้สิ่งแวดล้อมเป็นตัวช่วยในการทำต้นสลากย้อมในอดีตคือการนำต้นสลากย้อมไปตั้งไว้ใกล้กับต้นไม้ใหญ่ เพื่อให้ง่ายต่อการขึ้นไปปัก หรือนำบันไดไม้ไปพาดกับกิ่งไม้เพื่อปีนขึ้นไปปักต้นสลากย้อม ซึ่งในอดีตนั้นไม่มีนั่งร้านเหล็กที่ใช้ในการปักต้นสลากย้อมในปัจจุบัน จึงอาศัยต้นไม้ใหญ่เพื่อปักต้นสลากย้อม เป็นการชี้ให้เห็นว่า ต้นไม้ใหญ่สามารถเป็นตัวช่วยในการปักต้นสลากย้อมได้ **ด้านการสร้างอัตลักษณ์** การสร้างอัตลักษณ์ของสลากย้อม เป็นการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของจังหวัดลำพูน ในการที่จะให้สลากย้อมเป็นส่วนหนึ่งของวิถีวัฒนธรรมประเพณีของจังหวัด ด้วยการนำเอาสลากย้อมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานสลากภัตที่วัดพระธาตุหริภุญชัย โดยใช้ชื่องานว่า “สลากย้อมเมืองลำพูนหนึ่งเดียวในโลก” อัตลักษณ์สำคัญประการหนึ่งของต้นสลากย้อมคือ ความสูงของต้นสลาก เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นที่ทำให้สลากย้อมมีชื่อเสียง ด้วยความที่ไม่เหมือนที่แห่งใดและไม่มีที่แห่งใดสามารถทำได้เหมือนสลากย้อมจังหวัดลำพูน จึงทำให้สลากย้อมจังหวัดลำพูนเป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของจังหวัดด้วย โดยเฉพาะสลากย้อมในชุมชนลุ่ม

แม่น้ำปิงด้านตะวันตกเมืองลำพูน ที่มีสลากย้อมอันเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ดังกล่าวมานาน **ด้านการลดช่องว่างทางการพัฒนา** กระบวนการของสลากย้อมโดยอาศัยเศรษฐกิจชุมชน เป็นเรื่องของการลดช่องว่างทางการพัฒนาอย่างหนึ่งได้ ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นไปทั้งระบบก็ตาม แต่ส่วนหนึ่งก็สามารถทำให้เกิดกระบวนการลดช่องว่างทางการพัฒนา กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นจากระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มีกระบวนการของสลากย้อมเข้าไปเกี่ยวข้อง การลดช่องว่างทางการพัฒนาที่สำคัญคือ การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ กระบวนการของสลากย้อมจึงสามารถทำให้ช่องว่างดังกล่าวลดลงไปได้บ้าง ถึงแม้ว่าจะไม่ได้ทั้งระบบก็ตาม กระบวนการสำคัญคือ เศรษฐกิจชุมชน ที่เมื่อมีการจัดงานสลากย้อมหรือแม้กระทั่งสลากภัตทั่วไป ก็จะทำให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยขึ้นในชุมชน เป็นการกระตุ้นและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้ดำรงอยู่ได้ การค้าขายต่างๆ ในชุมชนจะมีความคึกคักเป็นพิเศษ เพราะทุกคนรอบครัวต่างก็ต้องจัดเตรียมสลากภัต และหากครอบครัวใดจะถวายทานสลากย้อม ก็จะต้องเตรียมข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง คุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม ลำพูน สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ตามแผนภาพที่ ๔.๑

แผนภาพที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๗. สรุปผลการวิจัย

สลากภัตในสมัยพุทธกาลมีความเป็นมาจากการอนุญาตภัตทั้ง ๗ ของพระพุทธเจ้า หนึ่งในนั้นคือสลากภัต และเรื่องราวของนางยักษิณีที่มีเวรต่อนางกุมาริกาจนกลายเป็นที่มาของการถวายทานสลากภัตในสมัยพุทธกาล สลากภัตได้พัฒนาการมาเป็นลำดับและเข้าสู่ประเทศไทยตามการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในภาคเหนือเรียกว่า ตานก้วยสลาก ภาคกลาง เรียกว่า สลากภัต ภาคใต้ เรียกว่า ชิงเปรต และภาคอีสาน เรียกว่า บุญข้าวสาก ซึ่งในการถวายทานสลากภัตนั้นได้ปรากฏหลักธรรมอยู่ด้วย ได้แก่ หลักศรัทธา หลักทาน หลักศีล หลักกตัญญู หลักสามัคคีธรรม แแบหลักการใช้ทรัพย์ ในภาคเหนือนั้นมีประเพณีสลากภัตที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะที่จังหวัดลำพูน คือ สลากย้อม สลากย้อมในอดีต เป็นการถวายทานของหญิงสาวที่มีความพร้อมในการออกเรือนแต่งงาน เป็นกุศโลบายหนึ่งในการให้ผู้หญิงได้รู้จักเก็บหอมรอมริบ ประหยัดมัธยัสถ์ และรู้จักการทำบุญสุนทาน ปัจจุบัน บทบาทในการทำสลากย้อมเป็นของวัดและชุมชนช่วยกันทำ การจัดงานสลากย้อมนิยมจัดขึ้นที่วัดพระธาตุหริภุญชัย วรมหาวิหาร เป็นแห่งแรก จากนั้นวัดต่างๆ ในจังหวัดลำพูนจึงจะสามารถจัดงานได้ ซึ่งงานประเพณีสลากย้อมพบมากที่ตำบลลริมปิง ประตูป่า หนองช้างคืบ และอุโมงค์ โดยคุณค่าและความสำคัญของสลากย้อมที่มีต่อสังคมวัฒนธรรม ลำพูน ปรากฏในเรื่องของการพัฒนามนุษย์ ที่สลากย้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและมีหลักธรรมปรากฏอยู่ในวิถีของสลากย้อม การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม ปรากฏในด้านการช่วยเหลือทางสังคมที่ชุมชนเป็นผู้ช่วยเหลือวัด และชุมชนใช้ประโยชน์ร่วมกันจากวัดอันเป็นผลมาจากการทำสลากย้อม ด้านสิทธิและความยุติธรรมทางสังคม ปรากฏในแง่ของการสร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงและเป็นการให้เกิดสิทธิพิเศษในการมอบบทบาทผู้นำในการทำสลากย้อม ด้านความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม ปรากฏในด้านการประยุกต์ใช้สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำต้นสลากย้อม และการใช้ไม้ วัสดุธรรมชาติในการทำสลากย้อม รวมถึงการประดับตกแต่งให้สวยงาม ด้านการสร้างอัตลักษณ์ ปรากฏในเรื่องของการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของสลากย้อมที่คนจังหวัดลำพูนมุ่งหวังที่จะเป็นเจ้าของร่วมกัน และด้านการลดช่องว่างทางการพัฒนา ปรากฏในเรื่องของการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ คือระบบเศรษฐกิจชุมชน ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจ้างงานสลากย้อม ที่คนในชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมในการช่วยกันทำ และร้านค้าชุมชน ซึ่งเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้ดำรงอยู่ได้

๘ ข้อเสนอแนะ

๑. การประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากการวิจัย “สลากย้อม” ไปใช้ประโยชน์ในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมสลากย้อม ต้องตระหนักถึงจิตวิญญาณของสลากย้อมอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นกุศโลบายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี
๒. การส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษาได้บรรจุ “ประเพณีสลากย้อม” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะสถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างอื่นก็ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- ดร.ขวัญภา สุขคร, นายนพพร แพทย์รัตน์, นางสาวพัชพร วิภาศรีนิมิต. (๒๕๕๗). *ประเพณี อารยธรรมล้านนา คุณค่าศรัทธาและความเชื่อ*. โครงการเสริมสร้างและปรับแต่งอัตลักษณ์ (Identity) เพื่อสร้างเสน่ห์การท่องเที่ยว การค้าและการลงทุนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กิจกรรม ตามรอยอารยธรรมล้านนา ปีงบประมาณ ๒๕๕๗.
- นิรันดร์ ภักดี. (๒๕๕๖). “บทบาทและคุณค่าของงานปอยหลวงต่อสังคมวัฒนธรรม จังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน”. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ประพันธ์ กุลวินิจฉัย. (๒๕๕๕). *เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา*. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๓๙). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล. (๒๕๕๗). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.